

MOŽNOSTI IZOBRAŽEVANJA KNJIŽničARJEV ZA DELO V ŠOLSKI KNJIŽNICI

Marjana Kobe, Pedagoška akademija v Ljubljani

UDK 371.2:027.8(497.12)

KOBE, Marjana: Možnosti izobraževanja knjižničarjev za delo v šolski knjižnici, Knjižnica, Ljubljana, 31 (1987), št. 2/3, str. 58-64

V članku so predstavljene možnosti izobraževanja knjižničarjev za delo v knjižnicah osnovnih in srednjih šol. Podan je pregled rednega, izrednega in permanentnega izobraževanja v formalnem in vsebinskem smislu. Avtorica opozarja tudi na možnosti tovrstnega izobraževanja v okvirih matične dejavnosti za šolske in pionirske knjižnice, aktivov šolskih knjižničarjev, področnih bibliotekarskih društev in ZBDS ter samoizobraževanja ob ustrezni strokovni literaturi.

UDC 371.2:027.8(497.12)

KOBE, Marjana: Education for the Work in a School Library, Knjižnica, Ljubljana, 31 (1987), no. 2/3, p. 58-64

The article discusses the possibilities of library education and training for the work in primary and secondary school libraries. A review of formal, non-formal and permanent education possibilities is given. The author outlines some other educational possibilities which have been provided by the Department for the Development of Librarianship of The National and University Library on the fields of school and children libraries, also by school librarians' actives, regional library associations and the SLA, and of course, by self-education with the help of adequate professional literature.

Naloge izobraževanja za delo v šolski knjižnici na osnovni in srednji šoli so načeloma evidentne: v čim večji meri usposobiti knjižničnega delavca za široki razpon bibliotekarskega in specifičnega bibliopedagoškega dela v šolski knjižnici, z zavestjo, da je knjižnica kot informacijski center šole glavni informacijski instrument sodobnega pedagoškega procesa, uporabnikovo aktivno obvladanje knjižnice pa eden njegovih bistvenih elementov.

Konkretne *možnosti* izobraževanja pa se v sedanjem razgibanem trenutku reforme izobraževalnega sistema in procesa kažejo v precej bolj zapleteni podobi, ne nazadnje odražajoč tudi deficitarnosti v stopnji profesionalizacije tovrstne knjižničnoinformacijske dejavnosti; to pa je po svoje razumljivo, saj je v današnjem času, ko je potreba po koordinaciji strok na takem področju, kot je vzgojnoizobraževalni proces, laže vedam, ki so notranje že dograjene in področno determinirane, kot pa je to primer pri bibliotekarstvu, ki je stroka z izrazito mejnimi področji, torej sama po sebi *interdisciplinarna*.

I. **Kadrovska šola** s kategorijami rednega, izrednega in permanentnega izobraževanja.

Katedra za knjižničarstvo na Pedagoški akademiji v Ljubljani v študijskem letu 1987/1988 zaključuje (z II. letnikom) dosednji dveletni višješolski študij; istočasno (s I. in III. letnikom) pa knjižničarska stroka uvaja na Filozofski fakulteti Univerze E. Kardelja v Ljubljani štiriletni (tudi) dvopredmetno zasnovani visokošolski program *Bibliotekarstvo*. Ta program s kategorijama:

1. *redni študij* in *študij ob delu* (izredni študij) v načelu oblikuje najširši profil bibliotekarja, hkrati pa usmerja v »specializacijo« za posamezne vrste knjižnic, med njimi tudi *šolske*, z izbirnimi predmeti v okviru problemskega bloka »sodobna organiziranost bibliotekarstva«.

Predmet »Sodobna organiziranost bibliotekarstva« omogoča namreč po svojih vzgojnoizobraževalnih smotrih najširše spoznavanje strokovnih vprašanj s področja organiziranja in delovanja posameznih vrst knjižnic, usposablja za obravnavanje in razreševanje teoretičnih in metodoloških vprašanj pri organiziranju in delovanju vseh vrst knjižnic, strokovnih služb in delovnih postopkov v knjižnicah, knjižničnih mrež in knjižničnoinformacijskih sistemov. V koordinate teh najširše koncipiranih strokovnih znanj pa se kot *izbirni predmeti*, torej s podrobneje razgrajeno specifično problematiko, vpenjajo tale področja: a) splošnoizobraževalne knjižnice, b) *šolske knjižnice*, c) visokošolske in specialne knjižnice, č) računalništvo v knjižnicah. Obvezna sta dva izbirna predmeta (pri A programu) in študent ima možnost, da ju izbere po lastni strokovni afiniteti.

Izbirni predmet *Šolske knjižnice* želi diplomanta usposobiti za vodenje šolske knjižnice na osnovni in srednji šoli, enakovredno pa obravnava tudi strokovno bibliotekarsko in specialno bibliopedagoško

delo v obeh modelih šolske knjižnice. Pri tem je posebna pozornost namenjena spoznavanju celotnega spektra del in nalog šolskega knjižničarja, spoznavanju ustreznega vizualnega, avdiovizualnega in avditivnega gradiva ter oblikam in metodam dela pri sodobni knjižničnoinformacijski dejavnosti v šolski knjižnici. Vzporedno s študijskim procesom razširja in pogloblja strokovna znanja tudi takoimenovana delovna praksa.

Poudariti kaže, da so bili pri sestavljanju študijskega programa za področje šolskih knjižnic v največji meri upoštevani predlogi relevantnih slovenskih knjižničarskih strokovnjakov (Berčič, Kamenik, Pintarič, Šircelj idr.). Tako učni načrt med svoje vsebinske segmente naglašeno vključuje kategoriji, kot sta sociologija in psihologija posebnega uporabnika (ciljne publike), podrobnejšo obravnavo ustreznega knjižnega in neknjižnega gradiva, specifične didaktično-metodične pristope pri posredovanju informacij v zapisih vseh vrst ter smernice za sodelovanje in koordinirano usklajevanje dela med mrežami šolskih knjižnic (OŠ, SUI) in SIK v smislu koncepta enovitega knjižničnoinformacijskega sistema v SR Sloveniji.

Pri tem se predmet Šolske knjižnice sinhrono vpenja med »strožje« bibliotekarske predmete, katerih znanja potrebuje šolski knjižničar pri svojem internem strokovnem delu v zvezi z obdelavo gradiva; hkrati pa smernice učnega načrta opozarjajo na neogibno in nenehno *povezovanje* specialnih bibliotekarskih strokovnih znanj na eni strani s sklopom takoimenovanih »skupnih« (pedagoško-psiholoških) predmetov, med njimi predvsem s sociologijo, teorijo vzgoje, didaktiko, osnovami pedagoške metodologije in statistike ter izobraževalno tehnologijo, na drugi strani pa učni načrt za predmet Šolske knjižnice opozarja predvsem na korelacijo z metodikami (specialnimi didaktikami), ki jih študent posluša pri drugi vpisani predmetni skupini jezikovno-družboslovne usmeritve, s katero študent povezuje stroko bibliotekarstvo.

2. *Permanently izobraževanje* je kategorija izobraževanja šolskih knjižničarjev-praktikov; po svojem izhodiščnem konceptu išče ta kategorija izobraževanja za obravnavo predvsem najaktualnejše teoretske novosti iz bibliotekarske stroke, s posebnim poudarkom na sektorju šolskega knjižničarstva; teme, ki so predmet obravnav, pa segajo tudi na področje mejnih ved. Ta kategorija izobraževanja šolskih knjižničarjev, ki jo je po letu 1980 Katedra za knjižničarstvo na Pedagoški akademiji v Ljubljani vzdrževala dovolj kontinuirano, čaka na

ustrezno revitalizacijo tudi v območju visokošolskega študija bibliotekarstva na Filozofski fakulteti Univerze E. Kardelja v Ljubljani.

II. Ob nepogrešljivih izobraževalnih zadolžitvah in pogosto tudi nespregljivih tovrstnih rezultatih *matičnih knjižnic* za določena območja je pomemben kanal za izobraževanje šolskih knjižničarjev **Republiška matična služba NUK**. Ta strokovna služba je funkcijo *republiške (so)matičnosti za šolske in pionirske knjižnice*, kot vemo, že v šestdesetih letih prenesla na Pionirsko knjižnico v Ljubljani, ki kot vzorčna pionirska knjižnica to zadolžitev prizadevno opravlja še danes; od konca sedemdesetih let se ji je v koordiniranem sodelovanju kot strokovna pomoč pridružila prav tako vzorčna Pionirska knjižnica Mariborske knjižnice, ki strokovno pokriva področje severovzhodne Slovenije.

Če naštejemo samo nekatere od mnogoterih zahtevnih izobraževalnih funkcij omenjenih dveh vzorčnih pionirskih knjižnic, ne gre spregledati seminarjev, posvetovanj, predavanj, problemskih tribun in okroglih miz, izdelovanja različnih gradiv – skratka najrazličnejših oblik pomoči šolskim knjižničarjem-praktikom, med katere sodijo še inštruktaža, hospitacije za knjižnične delavce v šolskih knjižnicah in ne nazadnje povezave vseh vrst z aktivni šolskih knjižničarjev v SR Sloveniji. Svoje delo na področju izobraževanja republiška somatična služba koordinira tudi s programom *Sekcije za šolske knjižnice* pri ZBDS.

V okvirih izobraževalne dejavnosti *osrednje* republiške strokovne matične službe NUK posreduje Letni knjižničarski tečaj za knjižničarje začetnike sicer samo orisno informacijo o tipu šolske knjižnice; pač pa skozi osrednji republiški strokovni matični kanal v zadnjih letih opravljajo pomembno osveščevalno in izobraževalno funkcijo posebna predavanja o vlogi, pomenu in funkcioniranju šolske knjižnice; to so predavanja, ki ne potekajo v NUK, marveč na terenu in v organizacijski povezavi s področnimi enotami Zavoda SR Slovenije za šolstvo ter območnimi matičnimi knjižnicami.

III. Izobraževalno dejavnost izvajajo tudi **aktivni šolskih knjižničarjev**, pač na območjih, kjer že strokovno osveščeno in vitalno delujejo. Vsebinsko njihovi seminarji, predavanja in druge oblike strokovnih srečevanj izbirajo tematiko takó s teoretskega, kakor tudi z aplikativnega vidika; prednost ima problematika, ki je pri vsakodnevem delu šolskih knjižničarjev aktualna in najbolj pereča. Predavatelje pa aktivni šolskih knjižničarjev poiščejo bodisi iz vrst vidnih slovenskih strokovnjakov za posamezna področja bibliotekarske stroke, še spod-

budneje pa je, da jih izbirajo tudi že iz vrst svojih kolegov šolskih knjižničarjev; to pa je nespregledljiv dokaz za novo stopnjo v profesionalizaciji tovrstne knjižnične dejavnosti.

IV. Važno izobraževalno funkcijo najširšega strokovnega spektra opravljajo prav gotovo **posvetovanja ZDBS** ter različni seminarji, predavanja in druge oblike strokovnih srečanj v organizacijski in strokovni izvedbi *področnih bibliotekarskih društev*.

V. Poseben sektor izobraževanja knjižničarja za delo v šolski knjižnici na osnovni in srednji šoli, ki je ob kategoriji permanentnega izobraževanja danes morda najsodobnejša kategorija, zahteva pa visoko raven strokovne zavesti knjižničnega delavca šamega, je **samoizobraževanje**. Za to kategorijo izobraževanja so sodobnemu osveščnemu knjižničarju, ki dela v šolski knjižnici, na razpolago bogata gradiva za področje specialnega sektorja, ki mu pravimo šolsko knjižničarstvo. Največ ustreznega študijskega gradiva najdemo v: Pionirski knjižnici, enoti Knjižnice O. Župančiča v Ljubljani, Pionirski knjižnici Mariborske knjižnice, Knjižnici Pedagoške akademije v Ljubljani, Knjižnici Pedagoške akademije v Mariboru, Univerzitetni knjižnici v Mariboru, v okviru slovenske nacionalke pa predvsem v priročni knjižnici Strokovnega in znanstvenoraziskovalnega centra NUK.

Če pričujoči razvid najizrazitejših strokovnih izvirov oziroma kanalov za izobraževanje šolskih knjižničarjev na prvi pogled ni povsem nespodbuden, pa skriva v sebi mnogotere probleme, ki pogojujejo sedanjo raven tovrstnega izobraževanja, pa bi jih kot probleme lahko opazovali tudi z vidika naših bodočih nalog pri dviganju ravni izobraževanja in s tem tudi *profesionalizacije* tega sektorja bibliotekarske stroke. Med številnimi problemi bi opozorila predvsem na naslednje:

- pomanjkljiva koordinacija dela med sedanjimi izvajalci izobraževanja šolskih knjižničarjev tako z organizacijskega kakor tudi z vsebinskega vidika;

- problematika »do«-šolanja sedanjih šolskih knjižničarjev v luči preobrazbe višjega v visoko šolstvo: Če je za učitelja na osnovni šoli, na razredni in predmetni stopnji, od štud. leta 1987/1988 naprej programirana visoka izobrazba, jo bo (sčasoma) vsekakor moral doseči tudi šolski knjižničar na OŠ, če naj bi obdržal izobrazbeno raven ostalega pedagoškega kadra in s tem imel tudi pogoje za uveljavljanje enakovrednega pedagoškega statusa. Deloma analogna, hkrati pa vendarle malo drugačna, je situacija šolskega knjižničarja na ravni sredn-

jega usmerjenega izobraževanja: če je le-ta »profesionalec«, se pravi diplomant višješolskega študija knjižničarstva, doslej ni mogel imeti istega statusa kot pedagogi na šoli; odpirajoča se visoka stopnja študija bibliotekarstva pa knjižničarju na srednji šoli omogoča, da profesionalno dogradi svojo izobrazbo do ravni, ki mu omogoča uveljavitev enakovrednega statusa z drugimi pedagoškimi delavci;

- deficitarnost sedanjega permanentnega izobraževanja šolskih knjižničarjev; celó strokovni domet Katedre za knjižničarstvo na Pedagoški akademiji v Ljubljani ni pokrival celotnega republiškega prostora;

- deficitarnost na področju izobraževanja knjižničnih delavcev za potrebe vzgojnovarstvenih organizacij za predšolske otroke, čeprav normativi za delo teh ustanov namenjajo pomenljivo mesto ustreznemu knjižnemu gradivu z literarnimi vsebinami tako v igralnicah posameznih starostnih skupin otrok kot v knjižnici za vzgojiteljski kader; v pereči luči se ta problem kaže prav sedaj, ko je profil »vzgojitelj predšolskih otrok« dosegel izobraževanje na višji stopnji;

- neustrezno tretiranje strokovnega statusa šolskega knjižničarja in šolske knjižnice kot knjižničnoinformacijskega centra šole;

- potreba po sistemsko rešeni ustrezni strokovni službi za šolske knjižnice v okvirih Zavoda SRS za šolstvo in njegovih področnih enotah; s to problematiko povezana:

1. reorganizacija dosedanjega modela republiške (so)matične službe za šolske knjižnice, in

2. problematika konstituiranja vzorčnih (hospitacijskih) šolskih knjižnic in njihova strokovna verifikacija;

- deficitarnost izvirne slovenske priročniške strokovne literature kot pripomočka šolskim knjižničarjem pri njihovem delu;

- deficitarnost standardiziranih AV gradiv (software) za potrebe izobraževanja šolskih knjižničarjev, pa tudi za knjižničarjevo bibliopedagoško delo z uporabniki v šolski knjižnici na osnovni šoli in v šolski knjižnici na stopnji srednjega usmerjenega izobraževanja;

- bele lise, kar zadeva ustanavljanje, predvsem pa smotrno delovanje aktivov šolskih knjižničarjev na posameznih območjih (regijah). Prav aktivni šolskih knjižničarjev so namreč bazični nosilci izobraževanja, hkrati pa pomenljivi pričevalci o stopnji profesionalizacije tega sektorja knjižničarske stroke.

Problemov v posredni ali neposredni zvezi z nalogami in možnostmi izobraževanja knjižničarjev za delo v šolskih knjižnicah je torej veliko. Pričujoči sestavek si ne domišlja, da je zajel prav vse; poudaril je morda nekatere najbolj pereče, predvsem pa tiste, ki so povezani s prehodom izobraževanja z višje na visoko stopnjo.